

REVIEW ESSAY

af Niels Brimnes

Tredive år efter

– refleksioner i anledning af Edward Saids *Orientalism*

Orientalism is a partisan book, not a theoretical machine (Edward W. Said, "Afterword", *Orientalism*, 1995).

Den bog har haft en helt enorm indflydelse og har det stadigvæk (Ibn Warraq i et interview med Frederik Stjernfelt, *Weekendavisen* 19.3. 2008).

2008 var trediveåret for udgivelsen af Edward Saids stærkt omdiskuterede nyklassiker *Orientalism*. Det gav ikke umiddelbart anledning til de store kontroverser; hverken i de akademiske tidsskrifter eller på avisernes litteratursider. Lidt skete der dog. Over en uge i juni markerede *The Guardians* on-line debatforum "Comment is Free" således jubilæet med syv korte kommentarer, der alle var præget af en ganske afdæmpet tone. Mest positiv var Karma Nabulsi, der på *Guardians* hjemmeside beskrives som Oxford-akademiker og tidligere repræsentant for PLO. Ifølge Nabulsi er *Orientalism* "theoretically brilliant ... articulating an immensely acute – and freeing – analysis of colonial representation"; en bog der vil bygge broer i stedet for ghettoer. Det er uhyre sjældent at finde en så entydig hyldest til Saids bog i dag; men det vender jeg tilbage til. De øvrige positive tilkendegivelser kom fra Priyamvada Gopal; en yngre akademiker med sydasiatiske rødder, der underviser i post-kolonialisme på universitetet i Cambridge. Fra Yonathan Mendel, der beskriver sig selv som israelsk journalist; men som ifølge *Guardians* egne oplysninger (også) er ph.d. studerende i Cambridge. Og – måske en anelse mere forbeholdent – fra avisens egen Brian Whitaker. På den modsatte fløj finder vi Ian Buruma, en free-lance journalist og akademiker som i øjeblikket er baseret i USA, og så forfatteren,

redaktøren og orientalisten (!) Robert Irwin, der i 2006 udgav den stærkt Said-kritiske *For Lust of Knowing* (dansk oversættelse: *Af Begær Efter Viden*, 2008). Set i forhold til denne bog – som jeg også vender tilbage til – var Irwin relativt mild i sin kritik. Orientalismen, som Said har beskrevet den, findes skam, men Said har rettet sin anklage mod de forkerte. Den forargelige orientalisme skal findes i populærkulturen; ikke hos hæderlige, ja ligefrem beundringsværdige akademikere. Endelig er der Maya Jasanoff fra Harvard, som skrev den første kommentar. Hun indtog med en reference til historikeren J. H. Plumbs anmeldelse i *New York Times* fra 1979 den holdning, at trods oplagte fejl og mangler så var og er *Orientalism* "path-breaking". Dette er, skulle jeg mene, en ganske udbredt holdning. I nærværende nummer af *Dansk Sociologi* kommer den på forskellig måde til udtryk hos Dietrich Jung og Jakob Skovgaard-Petersen, og det er – ikke videre originalt – også min egen holdning.

Det hele er således relativt forudsigeligt, hvis man læser *The Guardians* hjemmeside. Forsvaret for Said udgøres af en palæstinensisk aktivist sekunderet af en "post-kolonial" akademiker, mens han kritiseres af en brite uddannet i klassiske orientalske studier og en "maverick" vestlig intellektuel. Den eneste, der ikke umiddelbart passer ind i skemaet, er israeleren, der sympatiserer med Said og *Orientalism*; men, som man kan læse i Jakob Feldts artikel ovenfor, så har *Orientalism* efter tredive år også fået sin egen komplekse receptions historie i Israel. Altså: intet nyt fra orientalisme-fronten.

Kritikerne fører ordet

Men det billede, der tegnes med kommentarerne på *The Guardians* hjemmeside, er på flere måder misvisende. Det ser nemlig ud som om, at "trediveårsdebatten" om *Orientalism* er blevet ført præmaturligt og per stedfortræder. Ingen tør risikere at være for sent ude, så i stedet for at vente til jubilæumsåret, er der i årene op til 2008 udgivet en række omfangsrige bøger om *Orientalism*. Det drejer sig i hvert fald om bøger af tre forfattere: Robert Irwin, Ibn Warraq og Daniel Martin Varisco. Det er gennem diskussionen af disse bøger, at *Orientalism* igen er blevet debatteret, og her kan to ting konstateres: 1) Det er kritikerne af *Orientalism*, der har initiativet og fører ordet, og 2) tonen er lige så skarp og polemisk, som den plejer at være.

I *For Lust of Knowing* lægger Irwin ikke fingre i mellem i sin kritik af *Orientalism*, som han anser som udtryk for "ondskabsfuldt charlantanteri" (Irwin 2008, 10). Han betegner det som:

en skandale, og indirekte en berettiget kritik af kvaliteten i britisk åndsliv i de senere årtier, at Suids argument overhovedet er blevet taget alvorligt ... [og] finder det selvsagt umuligt at tro på, at *Orientalisme* er skrevet i god tro (Irwin 2008:327).

Ud over at være et opgør med Suids synspunkter, er *For Lust of Knowing* på

flere måder *Orientalism's* diametrale modsætning. Hvor Saids sprog er dunkelt og knudret, skriver Irwin godt og flydende. Hvor Said er styret af sit teoretiske udgangspunkt, og derfor nedtoner den enkelte orientalistes personlige særpræg til fordel for en anonym diskurs, er Irwins meget vidende gennemgang af orientalismens historie en fuldstændig a-teoretisk redegørelse, som lægger en næsten naiv vægt på den enkelte orientalist og dennes ejendommeligheder. Her står – kunne man hævde – en teoretisk prokustesseng over for en upointeret opremsning af anekdoter.

For Lust of Knowing blev godt modtaget. I Irwins hjemland, Storbritannien, betegnede avisen *Independent's* anmelder den som en bog med "bite and drive"; mens *The Guardian* lod den pensionerede diplomat Oliver Miles – der ligesom Irwin er uddannet i orientalske sprog af netop de akademikere, som Said lagde for had – skamrose bogen (Saunders 2006; Miles 2006). I *TLS*, hvor Irwin er mellemøstredaktør, var anmeldelsen længere, mere nuanceret og mere eftertænksom; men anmelderen – Christopher de Bellaigue – fandt dog, at *For Lust of Knowing* var et lærd og generelt overbevisende svar på tiltale (Bellaigue 2006). Herhjemme var Frederik Stjernfelt i *Weekendavisen* begejstret for den danske udgave. Stjernfelt fremhævede:

at man ikke bare bliver klogere på, hvor og hvor meget Said tog fejl – men at man reelt også lærer en mængde detaljer om den virkelige Orient ... (Stjernfelt 2008).

Irwins bog er grundigere behandlet i Jakob Skovgaard-Petersens artikel-anmeldelse ovenfor: Her kan man så notere sig, at Skovgaard-Petersen er en smule mere forbeholden. Irwins behandling af orientalismen indtil 1945 er fornem faghistorie; men herefter uddarter Irwins bog til et endimensionalt felt-tog mod Said, hvori *Orientalism's* betydning for udforskningen af mellemøsten i dag overdrives (jf. også Valbjørns artikel ovenfor).

Hvis tonen er hård i Irwins kritik af *Orientalism*, er den nærmest skinger i Ibn Warraq's *Defending the West. A Critique of Edward Said's Orientalism*. Den stærkt polemiske og noget uhomogene bog er på én gang et angreb på Said, et angreb på islam og et forsvar for orientalisternes, og som sådan er den i familie med bøger som David Landes' *The Wealth and Poverty of Nations* og til dels Samuel Huntingtons *Clash of Civilizations*.

Defending the West har ikke trukket så mange anmeldelser som *For Lust of Loving*. Robert Irwin anmeldte naturligt nok selv bogen i *TLS*, og selv om han sympatiserede med bogens kritik af Said og *Orientalism*, var han mindre glad for bogens ubalancerede angreb på islam og uforbeholdne forsvar for Vesten (Irwin 2008b). Peter Berkowitz fra den konservative amerikanske tænketank, The Hoover Institution, var mere begejstret. Ifølge Berkowitz har Said i Warraq fundet en værdig kritiker, som formår at kombinere polemisk oplagthed med en stor mængde lærdom (Berkowitz 2008). Frederik Stjernfelt anmeldte

bogen sammen med den danske oversættelse af *For Lust of Loving* og var lige positiv over for dem begge. Han noterede en vis forskel i stil: Irwins tilbage-læenede (og vel meget britiske) ironi afløses af konvertittens skarpsyn og radikalisme, men han fremhævede især *Defending the West* for at være et "korrekturkatalog i forhold til Saids simplistiske ideer" (Stjernfelt 2008). Også Warraq er grundigere behandlet af Jacob Skovgaard-Petersen ovenfor, som også her er mere forbeholden. Warraqs tekst bedømmes som rodet og svag, hans argumenter som tilfældige og lidet gennemarbejdede. Og så har han ikke ret i, at højt besungne vestlige dyder som rationalisme, universalisme og selv-kritik er fraværende i islam.

Den tredje bog, der er udkommet i anledning af *Orientalism's* tredive år, er Daniel Martin Variscos *Reading Orientalism. Said and the Unsaid*. Det er en bog, som minutiøst diskuterer den hidtidige debat om *Orientalism*. Selv om Varisco også er meget kritisk, så er vi dog i en helt anden genre. For det første er der tale om en meget akademisk bog skrevet i et knudret, omstændeligt sprog og tæt pakket med referencer til en meget omfattende litteratur. For det andet er udgangspunktet, at *Orientalism* stimulerede en nødvendig og værdifuld debat (Varisco 2007:xii). For det tredje er Varisco – i klar modsætning til Irwin og Warraq – ikke ude på at rehabilitere orientalistene:

I offer my critique as a corrective to the factual errors and polemical airs of *Orientalism*, not as a defense of Orientalism in any of the demonstrable ways it ... played a discursive role in the sins of Western history (Varisco 2007:6).

Selv om Varisco gør, hvad han kan for at blottlægge alle *Orientalism's* fejl og manipulationer, så er udgangspunktet altså ikke, at bogen er skadelig eller ondskabsfuld.

Måske fordi *Reading Orientalism* er den mest akademiske og kedelige af de tre bøger, er den også den mindst omtalte. Det er kun lykkedes mig at finde en enkelt anmeldelse, nemlig af Robert Irwin i *TLS*, hvor han anmeldte den sammen med *Defending the West*. Det bemærkelsesværdige er ikke så meget, at Irwin er begejstret for bogen – den betegnes som "oplivende læsning" – men at han ikke gør mere ud af at skelne den fra Warraqs. Trods den store forskel i udgangspunktet, præsenteres de begge blot som "damning criticisms of Said's book" (Irwin 2008b). På samme måde slår Irwin de to bøger sammen med sin egen i sin kommentar på *The Guardian's* hjemmeside:

In their different ways all three books list and analyse the errors of interpretation, factual error, anachronistic readings, sophistries, inconsistencies, and calculated misquotations that are to be found in Edward Said's *Orientalism* (Irwin 2008c).

At Irwin uhindret kan fremstille de tre bøger som mere eller mindre ligesindede kritikere af Said forstærker i hvert fald indtrykket af, at det tredive år efter er kritikerne, der har initiativet og fører ordet i debatten om *Orientalism*.

Og hvorfor så det? Ikke fordi der er fremkommet nye, vægtige konkrete argumenter mod teksten i *Orientalism*. På den måde er trediveårsdebatten mest en genudsendelse. Said indtager et inkonsekvent erkendelsesteoretisk standpunkt; nogle gange eksisterer den virkelige Orient, andre gange findes kun repræsentationer. Said fravælger den væsentlige tyske orientalisme, fordi den ikke passer ind i hans tese (og fordi han ikke kunne tysk). Said beskylder orientalistene for at essentialisere Orienten, men i virkeligheden er essentialiserer han selv den orientalistiske diskurs. Og så videre. Det er alt sammen korrekte og mere eller mindre alvorlige anklager. Og det er alt sammen hørt før.

Men et kritikpunkt synes at træde markant tydeligere frem end tidligere: argumenterne i *Orientalism* klinger godt i radikale islamistiske ører og fremmer muslimsk fundamentalisme. Denne type af kritik er fraværende hos Varisco, mere end antydes i kapitlet om "Orientalismens fjender" hos Irwin (s. 329-50) og er helt eksplicit hos Warraq, der slutter første del af sin bog med at konstatere: "His work has encouraged Islamic fundamentalists, whose impact on world affairs needs no underlining" (Warraq 2007:54). Det er utvivlsomt, at terrorangrebet i 2001 har gjort *Orientalism* sårbar over for lige netop denne type kritik. I et forord til *Orientalism* skrevet kort før sin død i 2003, noterede en presset Said:

Today bookstores in the US are filled with shabby screeds bearing screaming headlines about Islam and terror, Islam exposed, the Arab threat and the Muslim menace, all of them written by political polemicists pretending to knowledge imparted to them and others by experts who have supposedly penetrated to the heart of these strange Oriental peoples over there who have been such a terrible thorn in "our" flesh (Said 2003:xv).

Den generelle islam-forskrækkelse efter 9/11 har – sekunderet af Suids død – gjort det meget vanskeligere at stå frem og forsvare positionerne i *Orientalism*, og derfor har trediveårsdebatten i høj grad karakter af, at kritikerne slår på en, der (langt om længe) ligger ned.

Fire fejlagtige læsninger

Som nævnt i indledningen er jeg enig i, at *Orientalism* på mange måder er en dårlig bog. På den anden side synes jeg ikke, at trediveårsdebatten giver den en *fair hearing*. Lad mig derfor fremhæve fire punkter, hvor jeg synes, de tre aktuelle bøger om *Orientalism* er urimelige og forfejlede i deres kritik.

Det første punkt drejer sig om ovennævnte kobling mellem *Orientalism* og radikal islam og stiller det principielle spørgsmål om, i hvilken grad en

forfatter skal holdes ansvarlig for, hvad andre får ud hans eller hendes bøger. Spørg bare Karl Marx, hvis værker skulle tjene som officiel ideologi for en uskøn flok af autoritære regimer, men som også inspirerede til fremragende analyser af historie og samfund. Hvis man vil vurdere *Orientalism* på, hvad andre får ud af den – og det kan skam være rimeligt nok – så skal der i det mindste være balance i opgørelsen. Samtidig med, at radikale muslimer og andre anti-vestlige grupper ivrigt har taget *Orientalism* til sig, så har seriøst arbejdende litterater, historikere og antropologer ladet sig inspirere til at lave analyser, som ikke bare er absolut lødige, men også fagligt dagsordensættende. Varisco – som altså ikke kan anklages under dette punkt – fremfører, at de fleste, der har ladet sig inspirere af Said, også har modificeret hans noget simple model for, hvordan den hegemoniske diskurs skal studeres (Varisco 2007:20). Men selv om *Orientalism* i et utal af analyser er mere afsæt og inspiration end forlæg og forbillede, så bør de alligevel fremhæves som en meget væsentlig del af bogens arv. Jeg finder det på grænsen til det uanstændige, at eksempelvis Irwin udelukkende har blik for, at argumenterne i *Orientalism* er beslægtede med dem, der fremføres fra anti-vestligt indstillede muslimers side. Jeg ved ikke om denne bemærkelsesværdige blindhed skyldes, at Irwin fokuserer snævert på Mellemøsten. Men havde han set på den betydning som Said og *Orientalism* har haft på studiet af Sydasiens så ville han – som det også påpeges i Morten Valbjørns bidrag ovenfor – have set et helt andet billede af *Orientalism's* virkningshistorie.

Det andet punkt drejer sig om, hvad der egentlig danner en diskurs. I debatten fremstår det som om ethvert positivt eller sympatisk indstillet udsagn fra en orientalist om Orienten udgør en pind til *Orientalism's* ligkiste. Det bygger på en opfattelse af, at en diskurs er umiddelbart homogen; men så simpel er Saims diskursanalyse trods alt heller ikke! Said indfører distinktionen mellem manifest og latent orientalisme for at kunne skelne mellem de umiddelbare, varierende og modstridende udsagn, og så det fælles stabile grundlag, som udsagnene bygger på (Said 2003:206). Det betyder, at udsagn, der umiddelbart fremstår positive over for Orienten, godt kan være del af hegemonisk, "undertrykkende" diskurs.

Lad mig give et eksempel. I slutningen af 1700-tallet fandtes i Bengalen en gruppe britiske embeds- og videnskabsmænd, som gik under navnet orientaler (det var før Said gjorde betegnelsen til et skældsord). Gruppen var kendetegnet ved at have respekt for det indiske samfund og dets institutioner, og den argumenterede for, at de britiske besiddelser i Indien burde administreres efter indisk lov og praksis. Gruppens bedst kendte repræsentant er juristen og filologen William Jones, der som en af de første kom på sporet af slægtskabet mellem sanskrit og (nogle af) de europæiske sprog. Det er let at finde positive udsagn om orienten i denne gruppe, og de bliver bragt op som et problem for tesen i *Orientalism* i alle tre bøger. Hos Irwin glider Jones ind i rækken af videnskabsmænd, der havde sympati for Orienten og dermed iføl-

ge Irwin underminerer Saids tese (Irwin 2008:132-35). Varisco noterer, at Saids indlemmelse af Jones i selskabet af orientaler (nu altså brugt som det moderne skældsord) er en fejl, og at han meget hellere skulle have rettet sit skyts mod Macaulay og de andre "anglicister", der efter 1820 afløste orientalerne som imperiets dominerende ideologer, og som kun havde foragt til overs for orienten (Varisco 2007:127). Warraq bruger et helt kapitel på at underminere Saids tese gennem henvisninger til disse tidlige orientaler. Jones var ifølge Warraq et produkt af vestens universalisme og åbenhed, og kan betragtes som den der har skænket Indien dets historie (Warraq 2007:189, 191).

Foretager man en nærmere analyse af denne gruppe, er det imidlertid slående, at respekten for og sympatien med det indiske samfund alene går på den fjerne fortid – den gang de klassiske sanskrit-tekster blev til. Said er selv inde på dette i en kort behandling af Jones i *Orientalism*:

Proper knowledge of the Orient proceeded from a thorough study of the classical texts, and only after that to an application of those texts to the modern Orient ... the European Orientalist found it his duty to rescue some portion of a lost, past classical oriental grandeur in order to "facilitate ameliorations" in the present Orient (Said 2003:79).

De britiske orientaler konstruerede en guldalderforestilling om det indiske samfunds tidligste historie, og de så det britiske styres opgave og berettigelse som en genetablering af denne guldalder. Den pointe synes imidlertid at være gået hen over hovedet på Warraq. For det første mener han i modstrid med tendensen i nyere historieforskning, at opfattelsen af et Indien i årtierne op til år 1800 i dybt forfald er korrekt (Warraq 2007:212). For det andet skriver han uden antydning af ironi:

None of these students saw India as immutably and irremediably backward. They all felt progress was possible, with the help of institutions like the College of Fort William, and the recovery of India's glorious past (Warraq 2007:200).

Jeg har intet problem med at se det refererede synspunkt inden for en varieret – men dog begrænset og reguleret – orientalistisk diskurs, og jeg kan overhovedet ikke se, at det svækker argumentet i *Orientalism*, at orientalerne så det som deres opgave at redde Indien fra sig selv.

Diskursanalysen kan have et metodisk problem, hvis alle udsagn, der synes af afvige fra diskursens regularitet, "absorberes" i en dybere fælles grund (hos Said hedder det altså "latent orientalisme"). Mon ikke det er det, Frederik Stjernfelt hentyder til, når han i sin anmeldelse af Irwin og Warraq skriver, at bøgerne udgør:

et memento om farerne ved en diskursanalyse på frihjul: hvis man på forhånd antager, at et helt område er styret af én diskurs, så kan man blive så blind for detaljer, at man ender med også at tro, at det passer (Stjernfelt 2008).

Diskursanalysen har en indbygget risiko for at blive selvbekræftende, og den lever vel – som så mange andre humanvidenskabelige analyseredskaber – aldrig op til Poppers krav om, at den skal være falsificerbar. Dét er bestemt værd at diskutere. Men hvis man omvendt kræver, at en diskurs kun udgøres af udsagn, der umiddelbart fremtræder ens, så mister diskursbegrebet ethvert analytisk potentiale. Diskursanalytiske tilgange til et stof skal hjælpe os med at se mønstre og regulariteter i vores beskrivelser af verden, som ikke træder umiddelbart frem. Jeg synes alt andet lige, at det projekt er lykkedes i *Orientalism*.

Det tredje punkt, hvor kritikken af *Orientalism* er forfejlet, er i forsøget på at fremstille orientalerne som uskyldsrene videnskabsmænd uden forbindelser til imperialismen. En væsentlig inspiration, vi kan få fra *Orientalism*, ligger i Saids opfordring til at lede efter og analysere relationen mellem (imperialistisk) magt og (orientalistisk) viden. Det kan man få rigtig meget ud af. Og hvad tilbyder forfattere som Irwin og Warraq i stedet (her går Varisco igen fri af anklagen)? En fordomsfri søgen efter viden for sin egen skyld! Ikke uventet er det tydeligst hos Warraq, hvor vi kan læse, at orientalerne var drevet af "disinterested intellectual curiosity" (s. 11), at den vestlige civilisation (og formodentlig *kun* den) søger "knowledge for its own sake" (s. 33), at briterne i Indien hovedsagelig var "dedicated, incorruptible civil servants" (s. 175) – og for lige at sætte trumf på: "European men, by nature, strives to know" (s. 38). Det er svært at se sådanne håbløst naive synspunkter som andet end et alvorligt metodisk-teoretisk tilbageskridt for studiet af kolonialisme og imperialismen.

Hovedanken i Bellaigue's anmeldelse af *For Lust of Loving* er netop, at Irwin ikke går ind i en substantiel diskussion af Saids postulat om "the nexus of power and knowledge creating 'the Oriental'" (Said 2003:27). Irwin afviser en sådan forbindelse og beklager, at Said blander prokonsuler, opdagelsesrejsende og romanforfattere med "rigtige" akademiske orientaler (Irwin 2008:299); men det er netop en pointe i *Orientalism*, at diskursen går på tværs af traditionelle genreskel. Hvis man udelukker imperiernes embedsmænd fra analysen, bliver det naturligvis svært at påpege forbindelsen mellem dem og orientalismen. Sammenhængen mellem imperialismen og orientalisme kan heller ikke afvises ved at fremhæve, at orientalerne ikke var ansat af imperiemagterne. Bellaigue bruger netop William Jones og orientalerne som eksempel. Nogle var ansatte embedsmænd, andre var det ikke; men de tekster, som de "opdagede" og oversatte, skulle bruges og blev brugt til at styre Indien efter dets "egne" love og sædvaner. På den måde havde disse viden-

skabsmænd betydelig indflydelse på imperiets karakter, uanset hvor meget de søgte viden for dens egen skyld (Bellaigue 2006). Jeg mener, at Said havde fundamentalt ret i at påpege denne forbindelse; også selv om det har vist sig, at forbindelsen var meget mere kompleks end det fremgår af *Orientalism* (Varisco 2007:133). Forbindelsen mellem viden og magt er kommet for at blive.

Endelig savner jeg, at *Orientalism's* kritikere ville skelne mellem gode bøger og væsentlige bøger. Irwin og Warraq søger på hver deres måde at vise, at *Orientalism* er en dårlig bog, fordi Said ikke bare tog fejl, men også manipulede med sit materiale. Varisco opfordrer ganske vist til, at vi lægger diskussionen for og imod Said bag os: "It is time the issues raised in *Orientalism* move beyond a referendum on Edward Said" (Varisco 2007:xv-xvi). Spørgsmålet er blot, om hans 500 sider lange dissekering af *Orientalism* trods det nuancerede udgangspunkt og det anstændige toneleje for alvor formår at komme hinsides en stillingtagen til manden og teksten. Men det bør pointeres, at gode bøger og væsentlige bøger er ikke det samme. Således beskriver William Grimes, der anmeldte *For Lust of Knowing* i *New York Times*, det umulige i at mane *Orientalism* i jorden ved at henvise til alle dens fejl:

What Mr. Irwin makes abundantly clear, whether he fully realizes it or not, is that "Orientalism" cannot really be refuted. No matter how many errors of fact or interpretation are exposed, the book is invulnerable because it makes a political rather than a scholarly argument. In the age of postcolonial studies, "Orientalism" continues to get an enthusiastic, even reverential hearing. It may not be right, but it feels good (Grimes 2008).

... og en række bud på *Orientalism's* relevans i dag

Hvis *Orientalism* ikke forsvinder, uanset hvor mange fejl vi finder i den – og det gør den jo nok ikke – hvad kan vi så stille op med den i dag? Dette nummer af *Dansk Sociologi* præsenterer en række svar på det spørgsmål. Med udgangspunkt heri kan vi konstatere, at det kun er i Dietrich Jungs bidrag, vi finder en egentlig diskussion af Saims problematiske teoretiske standpunkt. Den oplagte tilgang til *Orientalism* i dag synes snarere at være statusopgørelsen: hvad har bogen betydet inden for et givet område i løbet af de seneste 30 år? Sådanne undersøgelser er der fire af i nærværende nummer, og de kan godt overraske. Morten Valbjørn og Poul Pedersen når således frem til, at Said har haft begrænset betydning inden for henholdsvis mellemøststudier og antropologi. Det er ellers områder, hvor man kunne forvente, at *Orientalism* havde kastet lange skygger. Lige modsat viser Jakob Feldts analyse af orientalisme-debatten i Israel, at *Orientalism* har haft betydning inden for et område, hvor man skulle tro, at den var blevet tiet ihjel. Endelig viser Mehmet Necefs bidrag, at *Orientalism* også – måske overraskende – har præget

den danske indvandrerdebat. Necefs bidrag adskiller sig fra de øvrige relativt neutrale statusopgørelser ved at være stærkt kritisk over for *Orientalism's* indflydelse. Danske forskere er ifølge Necef så bange for at fremstå som orientalist, at de ikke tør bruge begrebet "kulturforskelle" til at forklare integrationsproblemer. Det er langt hen af vejen Saids skyld og det har bestemt ikke gavnet forståelsen af aktuelle kulturmøder i Danmark. Sluttelig rummer dette nummer to artikel-anmeldelser, som viser at bogen lever videre seks år efter forfatterens død. Thomas Hoffman har med fornøjelse læst en Said-inspireret analyse af postmoderne tænkere og Jakob Skovgaard-Petersen har som allerede nævnt – og nok med en smule mindre fornøjelse – læst to af Saids aktuelle kritikere: Irwin og Warraq.

I kølvandet på disse bud på, hvorfor *Orientalism* stadig er relevant, vil jeg føje et element, som jeg savner i såvel trediveårsdebatten som i artiklerne ovenfor: måske skyldes *Orientalism's* sejlivethed, at den kan læses som et symptom på globaliseringen? Allerede i 1980 gjorde antropologen James Clifford opmærksom på denne dimension i sin anmeldelse i *History and Theory*:

Orientalism's predicament is an ambiguous one, which should be seen not in terms of a simple anti-imperialism but rather as symptomatic of the uncertainties generated by the new global situation (Clifford 1980:205)

Orientalism blev skrevet på et tidspunkt, hvor afkoloniseringen var ved at komme på afstand, og det, der hidtil havde lignet stabile kulturer, begyndte at blande sig med hinanden på nye og uhåndterlige måder. På anmeldelsens sidste side gentager Clifford pointen:

The unrestful predicament of *Orientalism*, its methodological ambivalences, are characteristic of an increasingly general global experience (Clifford 1980:223).

Måske er det i al sin enkelthed derfor, at en så dårlig bog er så vigtig – også tredive år senere.

Niels Brimnes
E-mail: hisnb@hum.au.dk

Litteratur

Bellaigue, Christopher de 2006: "Where Edward Said was wrong. And why he should still be read". *TLS* 17.5.

Berkowitz, Peter 2008: "Answering Edward Said". *Policy Review*, 149, pp. 75-82.

Buruma, Ian 2008: "Orientalism? Not a term of endearment". www.guardian.co.uk, 16.6.

- Clifford, James 1980: "Orientalism" [anm.]. *History and Theory*, 19, 2, pp. 204-223.
- Gopal, Priyamvada 2008: "Superiority and separation". www.guardian.co.uk, 18.6.
- Grimes, William 2006: "The West Studies the East. And Trouble Follows". *New York Times*, 1.11.
- Irwin, Robert 2008: *Af begær efter viden*. København: Vandkunsten.
- Irwin, Robert 2008b: "Lured in the East". *TLS*, 9.5.
- Irwin, Robert 2008c: "Shooting at the wrong targets". www.guardian.co.uk, 14.6.
- Jasanoff, Maya 2008: "The book that shook us". www.guardian.co.uk, 13.6.
- Mendel, Yonathan 2008: "Frozen out". www.guardian.co.uk, 17.6.
- Miles, Oliver 2006: "The fossils bite back". *The Guardian*, 4.2.
- Nabulsi, Karma 2008: "A legacy of understanding". www.guardian.co.uk, 15.6.
- Said, Edward W. 2003: *Orientalism* (reprinted with a new preface). London: Penguin.
- Saunders, Bill 2006: "A little bit of the other". *Independent*, 26.2.
- Stjernfelt, Frederik 2008: "Orientalisternes sene svar". *Weekendavisen*, 19.3.
- Varisco, Daniel Martin 2007: *Reading Orientalism. Said and the Unsaid*. Seattle: University of Washington Press.
- Warraq, Ibn 2007: *Defending the West. A Critique of Edward Said's Orientalism*. New York: Prometheus Books.
- Whitaker, Brian 2008: "Reclaiming Orientalism". www.guardian.co.uk, 19.6.